

Надійшла 17.02.2011

УДК 338:48 : 725.515 : 711.455

Ю. Ю. МИГАЛИНА
Мукачівський державний університет

САНАТОРНО-КУРОРТНЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ СЕГМЕНТ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

У роботі відмічено, що віднесення санаторно-курортної галузі до однієї з профілюючих в Закарпатській області створює передумови для розвитку лікувального туризму. Аналіз основних країн-постачальників туристів, які відвідали регіон з метою оздоровлення, дозволив визначити основні заходи, які сприятимуть покращенню функціонування місцевих санаторно-курортних закладів та збільшенню обсягів залучених іноземних споживачів до лікувального туризму.

The article noted that the health resort industry is one of the profile in the Transcarpathian region. This creates prerequisites for development now popular medical abroad. The main suppliers of the country tourists visiting the region to recovery. The main measures to improve the functioning of local spa facilities and attracting foreign consumers to medical tourism.

Ключові слова: санаторно-курортна галузь, лікувальний туризм, ринковий сегмент іноземних споживачів.

Постановка проблеми. Лікувальний (санаторно-курортний) туризм є надзвичайно прибутковою складовою туристичної галузі. В окремих туристично розвинених країнах рекреаційна діяльність навіть розглядається як окрема галузь економіки. Саме тому на світовому ринку туристичних послуг відбувається зростання кількості санаторно-курортних закладів з високим рівнем обслуговування та широким спектром послуг, а також спостерігаємо підвищений інтерес до його розвитку як з боку владних структур, так і приватних підприємців, що працюють в даному сегменті туристичного ринку. Як наслідок, значною є частка лікувального туризму в формуванні зовнішніх та внутрішніх туристичних потоків, а також у структурі грошових надходжень регіону.

Закарпатська область надзвичайно сприятлива для розвитку практично всіх видів туризму. Проте забезпечення регіону природно-рекреаційними ресурсами при належному підході та державній підтримці може перетворити область на потужний та відомий курорт не тільки в межах країни, а й далеко за її межами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практика функціонування вітчизняних підприємств у сфері лікувального туризму показала, що проблемам розвитку санаторно-курортної сфери країни в цілому та Закарпатської області зокрема не приділено достатньої уваги. Дослідження щодо вивчення та аналізу природно-рекреаційного потенціалу Закарпаття були здійснені Ємцем Г.С., Євдокименком В.К., Мацолою В.І., Мироненко М.М. та ін. Проте, на нашу думку, в працях відмічених науковців недостатньо уваги приділено виявленню складових ефективності функціонування санаторно-курортних закладів, а також оцінці впливу їх діяльності на розвиток лікувального туризму з позиції перспектив розвитку галузі в умовах формування ринку міжнародних туристичних послуг.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей функціонування санаторно-курортної галузі Закарпатської області та розробці рекомендацій щодо її подальшого успішного функціонування шляхом залучення іноземних споживачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка лікувального туризму полягає в тому, що в цій сфері серед усіх інших видів туристичного обслуговування переважає попит на медичні послуги. Надання медичних послуг базується на використанні природних ресурсів (рекреаційних, бальнеологічних, кліматичних та ін.). Тому традиційно розрізняють: оздоровчо-пізнавальний туризм (поєднання цілей оздоровлення і пізнання) та курортно-лікувальний (включає пересування людей, зумовлене потребою поліпшити стан здоров'я).

Для успішного розвитку лікувального туризму необхідна наявність як природних ресурсів, так і відповідної сучасної матеріально-технічної бази (закладів оздоровлення, відпочинку, санаторіїв, курортних закладів), а також потужна рекламна кампанія як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

Курортно-лікувальний туризм вважають одним із найстаріших видів туризму, який розвинутий у країнах з найвигіднішим географічним розташуванням та сприятливими кліматичними умовами, що мають бальнеологічні та кліматичні літні й зимові курорти (в Україні, Росії, Італії, Франції, ФРН, Чехії, Словаччині, Австрії, Швейцарії, Болгарії, Угорщині, Румунії тощо) [1, с. 52]. Розвиток курортно-лікувального туризму зумовлює появу великих і малих туристичних центрів і навіть цілих туристичних комплексів.

Лікувальний туризм має ряд своїх особливостей, які впливають на його успішне функціонування:

– багатофункціональність сучасних курортів сприяє зростанню їх популярності;

– тривалий курс лікування (в середньому 5-7 днів). Передбачається, що відпочиваючий (або група відпочиваючих) потребуватиме ряд додаткових послуг: розважальних, екскурсійних, харчування та ін. Це дозволить збільшити об'єми надходжень від їх надання;

- платоспроможність більшості відпочиваючих та бажання гарно провести час;
- популярність курортного лікування;
- збільшення кількості людей літнього віку (особливо за кордоном), що є основними споживачами даного виду послуг;
- порівняно невеликий термін окупності від вкладень в матеріально-технічну базу закладу, освоєння нових рекреаційних територій та надання нових видів лікувально-профілактичних послуг;
- при належному рівні обслуговування значна ймовірність повторного приїзду відпочиваючих та поширення ними сприятливої для закладу інформації. Даний чинник сприятиме в подальшому збільшення кількості числа приїжджих.

Для організації курортно-лікувального туризму важливим є цілющий клімат, наявність лікувальних джерел і грязей, мальовничих природний й садово-паркових ландшафтів.

Закарпатська область – найвідоміша здравниця України, що має надзвичайно вигідне економіко-географічне розташування, багату та різноманітну природно-ресурсну базу, найбільші на Україні запаси мінеральних вод усіх відомих типів, а також гідромінеральні та бальнеологічні поклади, які є основою для розвитку санаторно-курортної справи.

Регіон розміщений у сприятливому кліматичному поясі, практично всю його територію займають мальовничі природні ландшафти, збереглася по своєму унікальна та багата історико-культурна спадщина. Це все, а також традиційна гостинність місцевого населення та схильність до підприємництва сприяють створенню сучасної туристичної індустрії для всієї Європи та СНД, що буде надзвичайно економічно вигідно для регіону, та сприятиме покращенню добробуту місцевого населення.

Враховуючи наявний в регіоні природно-рекреаційний, соціально-економічний, трудовий потенціал, одним з стратегічних напрямів розвитку території повинно стати освоєння рекреаційного потенціалу, а також приведення наявних санаторно-курортних та оздоровчих закладів регіону до європейських стандартів.

Згідно зі шкалою оцінки клімату рекреаційних районів територія області дістала оцінку «найкраща» за сумарною тривалістю сприятливих для відпочинку періодів.

У мережу санаторно-курортних та оздоровчих закладів області станом на 1 жовтня 2009 року [2] увійшли 20 санаторіїв, 7 санаторіїв-профілакторіїв, 28 баз відпочинку, по одному пансіонату з лікування та відпочинку, одна курортна поліклініка та один дитячий оздоровчо-санаторний позаміський заклад цілорічної дії. Шосту частину перерахованих об'єктів зосереджено у Свалявському районі, 15% – у Мукачівському та по 11,7% – у Виноградівському та Хустському районах.

На сьогоднішній день в Закарпатті діє багатофункціональна система санаторно-курортного обслуговування. Санаторно-курортне лікування на основі кліматичних і бальнеологічних природних ресурсів здійснюють санаторії, санаторії-профілакторії, лікувальні бази, пансіонат з лікуванням. Проте порівняльний аналіз лікувальних ресурсів і можливостей місцевих курортів та їх головних східноєвропейських конкурентів – Карлових Вар, відомих бальнеокурортів Угорщини та ін. показує значне відставання вітчизняних курортів як по рівню розвитку курортно-туристичної інфраструктури, сервісу, так і по наявності культурно-розважальних програм відпочиваючих.

Динаміка кількості санаторно-курортних та оздоровчих закладів області наведена на рис. 1 [2].

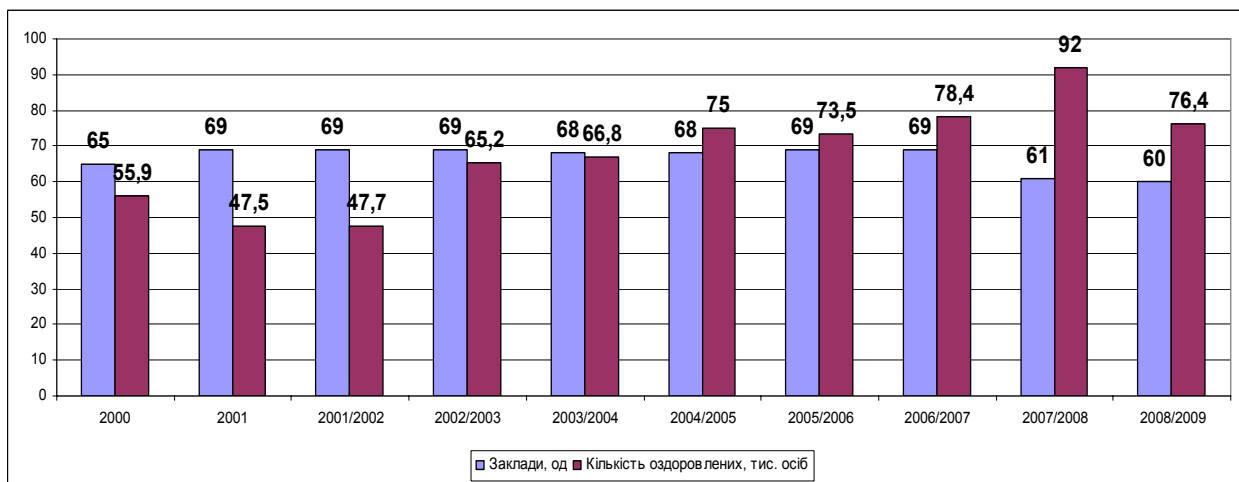

Рис. 1. Динаміка кількості санаторно-курортних й оздоровчих закладів та оздоровлених ними осіб у Закарпатській області у 2000-2009 роках

У табл. 1 проаналізовано в розрізі країн кількість оздоровлених іноземних громадян у санаторно-курортних та оздоровчих закладах області.

**Розподіл за країнами іноземних громадян, оздоровлених протягом 2007/2008 років
у санаторно-курортних та оздоровчих закладах Закарпатської області [2]**

Країна	Кількість оздоровлених іноземців, осіб	Кількість фактично проведених ліжко-днів (людино-діб)	
		усього	у середньому на 1 особу
Російська Федерація	1665	23956	14,4
Республіка Молдова	121	1146	9,5
Німеччина	112	761	6,8
Білорусь	107	1373	12,8
США	101	1096	10,9
Азербайджан	32	393	12,3
Словаччина	28	45	1,6
Польща	27	82	3,0
Угорщина	22	368	16,7
Австрія	11	49	4,5
Усього	2313	30217	13,1

Переважними країнами, з яких приїжджали оздоровлюватися туристи, є країни СНД. Це значною мірою пов'язано з тим, що Закарпаття здавна було відоме як всесоюзна здравниця. Отже, область має давні традиції розвитку санаторно-курортних послуг. Проте на сьогоднішній день матеріально-технічна база галузі є застарілою, а низька пропускна спроможність, застаріле обладнання та часто завищені ціни роблять галузь неконкурентоспроможною навіть при порівняно високій кваліфікації персоналу. Тому на сьогоднішній день існує об'єктивна необхідність у зміні пріоритетів управління та приведення галузі до європейських стандартів.

На даний час найбільш доцільно орієнтуватися на споживачів з Росії, Молдови, Білорусі, тобто найближчих країн СНД, оскільки саме з цих країн найбільша кількість приїжджих з метою оздоровлення.

Щодо іноземних туристів, то тут необхідно відмітити, що значний рівень конкуренції становлять європейські країни. Європа є основним туристичним регіоном у світі, а також є лідером серед регіонів світу за розвитком санаторно-курортного туризму. Проте це не означає, що про іноземного споживача можна забути.

Іноземних туристів найбільше відштовхує негативна репутація України в плані комфортабельного перебування й сервісного обслуговування. Якщо на території Закарпаття функціонують сучасні готельно-ресторанні комплекси, урізноманітнюються послуги, які вони пропонують, покращується матеріально-технічна база наявних тур-баз, то в галузі санаторно-курортного лікування ситуація виглядає не так оптимістично. Значною мірою це пов'язано з тим, що наявні заклади галузі відносяться до різних відомчих управлінь, проте останнім часом відкриваються сучасні багатoproфільні курорти (здебільшого приватної форми власності), наприклад, термальний багатoproфільний курорт «Теплиця» (м. Виноградово), де основним природо-лікувальним фактором якого є термальні і мінеральні води. Схожа модель розроблена на базі природних ресурсів смт Солотвино та прилеглої курортної зони і базується на комплексному використанні ропи та грязей Соляних озер, родовищ мінеральних вод. Можливості для створення подібних багатoproфільних курортів є на курортах «Карпати» (Мукачівський р-н), «Шаян» (Хустський р-н), в Ужгородській курортній зоні та ін.

Отже, потенціал для створення й успішного функціонування лікувального туризму на Закарпатті достатній. В подальшому доцільно:

- модернізувати матеріально-технічну базу наявних санаторно-курортних комплексів;
- забезпечити сучасне медичне обладнання;
- створювати багатoproфільні курорти на основі використання природних бальнеологічних ресурсів, якими багата область;
- забезпечити комфортабельність перебування й високий рівень сервісу;
- потужна рекламна кампанія.

Реалізація даних заходів дозволить популяризувати лікувальний туризм регіону як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Висновки. Як показує досвід, самі кліматичні ресурси, природно-рекреаційний комплекс ще не гарантує безумовного успіху розвитку лікувального туризму. В кінцевому підсумку визначальними чинниками є вмiла організація курортної справи, забезпечення комфортабельного перебування туристів, вивчення ринку й уподобань споживачів, пропозиція нових та якісних послуг, рекламні заходи та ін.

Іноземні туристи є найбільш бажаним сегментом для вітчизняних санаторно-курортних закладів з багатьох причин. Зокрема, як показує досвід, іноземці більше витрачають кошти на оздоровчі процедури й розважальні програми (порівняно з вітчизняними відпочиваючими), а також поширюють сприятливу інформацію про регіон та його рекреаційні можливості в своїх краях, що дозволить в подальшому очікувати на приток нових туристів.

Література

1. Бондар В. І. Розвиток туризму в Карпатському регіоні : [монографія] / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2006. – 260 с.
2. Головне управління статистики в Закарпатській області. Туризм та санаторії в Закарпатській області : статистичний збірник. – Ужгород, 2009. – 95 с.

Надійшла 17.03.2011

Підп. до друку 31.03.2011. Ум. друк. арк. 20,52. Обл.-вид. арк. 12,83
Формат 30x42/4, папір офсетний. Друк різнографією.
Наклад 100, зам. № 417

Тиражування здійснено з оригінал-макету, виготовленого
редакцією журналу “Вісник Хмельницького національного університету”

ТОВ "Поліграфіст"
29025, Україна, м. Хмельницький, вул. Курчатова, 8, тел.-факс (0382) 72-00-50
